

Veljo Tormisin balladit satuttavat

Liisa Maria Piila Kuvat: Gunnar Vaidla

Tallinna on hieno musiikki- ja teatterikaupunki, mutta usein on turistin vaikea päästä tästä tosiseikasta oman kokemuksen perusteella vakuuttautumaan. Ellei paikkakuntalainen ystävä ole etukäteen tehnyt varauksia tai onni potki kerta kaikkiaan huopatossu jalassa, ei konserttisalien ja Estonian parhaiden antien äärelle pääse koskaan.

Siksi ei ole pohjimmitaan hupsu ajatus lastata laivaa muutaman kerran vuodessa pelkillä musiikin ystävillä, viedä lasti aamusta Tallinnaan, käydä perillä Estoniasa kuulemassa ooppera tai konsertti- ja tulla saman tien samana iltana takaisin. Etenkin jos matkan ajan hyödyntää musisomalla, musiikkia kuuntelemalla, ideapalavereita pitämällä tai muulla virkistävällä tavalla. Vaikkapa ystävien kanssa seurustelulla.

Pääasia: saa varmasti kokea esityksen, joka on pelkästään näitä vieraita varten tilattu. On pääsylippu kourassa jo Suomen

rannassa. Vaikka tietenkään ei voi väistää ajatusta pitääkö tämä nyt välttämättä näin vaikeasti tehdä. Mutta jos kerran on helppompaa järjestää 800 kuorolaulun ystävää pikipäin Tallinnaan kuin 30 kuorolaulajaa kiertueelle Suomeen, niin olkoon sitten. Kontaktin syntyminen ja säilyminen on tärkeintä, keinot sivuasias.

Yhteisille kulttuurijuurille

Saimaa Lines ja Sulasol ovat olleet kahteen kertaan asialla, ja helmikuussa purjehdittiin *Veljo Tormisin* erikoislaatuisten teoksen *Eesti ballaadid* äärelle.

Viron nykysäveltäjistä merkitykseltään keskeisin – sanovat esimerkiksi nuoret kuoronjohtajat – on *Veljo Tormis*, ja kun hän pari vuotta sitten täytti 50 vuotta, oli juhlamenojen huippukohta tämän balettikantaatiksi luonnehditun tanssitun ja laulettuun sävelteoksen kantaesitys. Tor-

mis on yhdistänyt menestyksekkäästi todella harvoin yhdessä koettavia taiteellisen ilmaisun tapoja: kuoro ja solistit laulavat kansanballadeja alkuperäisin, varsin yllätyksettöminä toistuvien melodioin, sitä säästää rikkaasti ja jännittävästi orkestroitu musiikki montusta, ja tarinat esitetään balettina, kehyksenään mahtava ja ajaton pellavametsälavastus.

Ei siis oikeastaan paljoakaan operetin ystäville, eikä Eesti ballaadid pääsekään Estoniassa usein esitysvuoroon, uutenaikin vain noin kerran kuussa ja nykyään vielä harvemmin. Vaikea arvioida syytä: epäilemättä Savoy'n tanssiaisiin tapellaan lipuista tulisemmin, mutta kyllä on Tormisillakin arvostajansa. Suomesta (ja varsin pitkienkin taipaleiden takaa) saapunut, etupäässä kuoroväestä koostunut yleisö sai eteensä esityksen, joka orkesterin ja laulullisen osuuksien puolesta oli pidetty erinomaisessa kunnossa, vaikka edellisestä esityksestä oli kulunut kuukau-

Tyttärien kantaäidillä (Leili Tammel) on suuri huoli parvensa kohtalosta. 'Teete ehk isale häbi, / isale, emale häbi, / annate suud soldatille. . . ' Ei mitään uutta aurin-
gon alla. →

Balladien synkkyydessä on ilon pisara: Kalevalastakin tuttu tarina kullasta taotusta vaimosta, joka tuotti miehelleen pettymyksen: ei nauranut, ei puhunut, ei syönyt, ei ruvennut työhön ja oli vuoteessa kovin kylmä. . . ←

sia. Baletti ei venynyt aivan alkuperäisen tasoiseen suoritukseen, repetiittori oli tainnut katsoa asiaa hiukan sormien läpi.

Mutta kaiken kaikkiaan: Eesti ballaadid tempaisi meidät outoon ajattomaan tunnelmaansa, vei meidät kulttuurimme ja perinteemme yhteisille juurille. Lämpö ei voinut olla välittymättä katsomosta näyttämölle. Esityksen jälkeen kapellimestari *Tõnu Kaljuste* sanoi kerrankin tunteneensa 'että selän takana on jotakin'.

Ihmisen suhde toiseen ihmiseen

'Minä en käytä kansanmusiikkia, kansanmusiikki käyttää minua', aloittaa Veljo Tormis säveltäjänsanansa käsiohjelmas-
sa, ja siinä lieenee asia lyhykäisesti todettu nappiin.

Lähes kolmituntinen balettikantaatti sisältää prologeineen ja epilogineen kaksitoista osaa. Se kertoo väkeviä ja verisiä tarinoita mytologisesta menneisyydestä, mutta tarinat ovat ajankohtaisuudessaan kouraisevia. Keskushahmo on kantaäiti – laulutehtävä, jossa *Leili Tammel* syvine mezzoiineen nostattaa kylmät väreet kuulijan selkään.

'Emal oli hulka tütereida, kaksi hulka kanaseida'. Siitä tarina alkaa keriä, synkistyä. Liit tytöt oli vietävä metsään, unohdettava tien oheen. Mutta jokaisella vedenhakumatkallaan äiti on aina kuuleva hyljättyjen lastensa valituksen.

Balladit eivät ole iloisia, jokaisessa toteutuu jokin synkkä kohtalo: Mareta ja Annus sentään havahtuvat tunnustamaan aviottoman lapsensa omakseen, kun metsästä löydetty vauva on tuhon partaalla. Eräs tarina kertoo kuinka Toomas tappoi vaimonsa, eräs kuinka Meeli tappoi miehensä. Lopulta Kalmanneidon teema tuo mieleen vastaavat ainekset omista kansanrunoistamme: Peeter lupasi ottaa Kalmanneidon vaimokseen, mutta ottikin Riiasta rikkaan morsiamen, kalmanväki nousi maa ta oikeuksiin vaatimaan, ja lopulta

rikas Riiasta tuotu nuorikko makasi kylmänä rekipeiton alla.

Veljo Tormis kertoo: – Minua ei kiinnostanut niinkään balladien raisu ja veren sisältö kuin se ihmisen henkinen asenne, tapahtumien tunneperäinen ja eettinen arvoonsa asettaminen, joka lauluihin kätkeytyy. Niissä ilmenee ikivanha moraalisten elämänarvojen lakikokoelma, joka on voimassa tänäkin päivänä.

Syyllisyyden ja vastuun tunne, ihmisen suhde toiseen ihmiseen, luontoon ja kaikkeuteen. Näiden asioiden pitäisi yleisen merkityksensä lisäksi satuttaa meistä jokaista henkilökohtaisesti. Vihjatakseen tähän käytän teoksen Kalmanneito-osassa sanasta 'veli' setukaiskielen muotoa, joka

on sama kuin oma etunimeni. Niin kuin elämän kehrä pyörii edelleen, niin toistuvat nämä tarinat yhä uudelleen kaikkina aikoina omalla tavallaan.

Laulusillalla liikutaan

Kansallisoopperamme johtaja *Juhani Raiskinen* näki Tormisin balladit käydessään Estonian 75-vuotisjuhlilla pari vuotta sitten. Hänen ihastuksensa tuotti tuota pikaa julkisuudessaakin esitetyn ajatuksen teoksen saamisesta oman Kansallisoopperamme ohjelmistoon. Saapa nähdä kuinka käy. . . Mutta vierailu olisi poikaa!

Eesti ballaadid johtaa Estoniassa nuori kapellimestari ja kuoronjohtaja *Tõnu Kaljuste*, jonka kuoroa (nykyiseltä nimeltään *Filharmonia Kammerkoor*, entiseltä Kammerkoor Ellerhein) odotetaan vihdoin ensimmäiselle Suomen käynnilleen tänä keväänä. Tämä kuoro omistautuu erityisesti uuden virolaisen kuoromusiikin esittämiseen. Niinpä monet Veljo Tormisin laulusarjat ovat sen kantaohjelmistoa. Mutta myös nuori *Lepo Sumera* vilah-
telee ohjelmistoissa usein.

Seuraavan kerran laiva on lastattu musiikin ystäville maaliskuun 26. päivänä, ja silloin saa lauantain kulttuuripurjehdukselle lähtevä kuulla Filharmonia Kammerkoorin ja Hortus Musicuksen yhteisen konsertin Estonian konserttisalissa.

Kapellimestari *Tõnu Kaljuste* kohtaa niin Eesti ballaadeja kuin Filharmonia Kammerkooria shamaanin väkevyydellä.

